

ՄԻՐԱՐՓԻ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Խաչատուր Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ
ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոն
Բան. գիտ. թեկն., դասախոս
sirarpi.karapetyan@isec.am

**ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԲՈՒՀՈՒՄ
(Է. ՀԵՄԻՆԳՈՒԵՅԻ «ԾԵՐՈՒՆԻՆ ԵՎ ԾՈՎԸ» ՎԻՊԱԿԻ ԵՎ ԴՐԱ ՀԱՅԵՐԵՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)**

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. վիպակ, թարգմանություն, բառաբարդում, ածանցում, համադրական, վերլուծական, ածանց, բառակազմություն, արտահայտություն, ուսուցում:

Ключевые слова и выражения: повесть, перевод, словосложение, аффиксация, синтетический, аналитический, аффикс, словообразование, фраза, обучение.

Key words and expressions: short novel, translation, compounding, affixation, synthetic, analytical, affix, word-formation, phrase, teaching.

Գեղարվեստական թարգմանության ամենամեծ մարտահրավերներից մեկը միևնույն ժամանակ և՛ բնագրին հավատարիմ մնալն է, և՛ այնպիսի գործ ստեղծելը, որն ընթերցողի մեջ կառաջացնի այն նույն տպավորությունը, զգացողությունը, հույզը, մտքերը, ինչ բնօրինակը: Դրա առանձնահատկությունների ուսուցումը բուհում կարելի է սկսել տեղեկատվական կարճ դասախոսությամբ¹: Բանասիրական և օտար լեզուների ֆակուլտետների ուսանողները, որոնցից շատերն ապագա թարգմանիչներ են, գեղարվեստական թարգմանություն կատարելիս հաճախ են բախվում անթարգմանելիության խնդրին:

Դասախոսությունը մեծ խմբերում կիրառելու համար իդեալական մեթոդ է: Իհարկե, ուսանողների ներգրավվածությունը դասին այս դեպքում շատ չէ, սակայն դա կարելի է ապահովել կարճ դասախոսությունից հետո կազմակերպված հարցուպատասխանով, ամրապնդմամբ (feedback), լսողական, տեսողական նյութերով և այլն:

¹ Ա. Արնաուդյան, Ա. Գյուլբուրադյան, Ս. Խաչատրյան և ուրիշներ, *Մասնագիտական զարգացման ձեռնարկ ուսուցիչների համար*, Եր., 2004, էջ 58:

PowerPoint ներկայացման միջոցով ուսանողներին կարելի է տալ անթարգմանելիությանն առնչվող որոշակի տեղեկատվություն, օրինակ, որ ըստ Ջ. Քեթֆորդի՝ գոյություն ունի **լեզվական** և **մշակութային** անթարգմանելիություն²: *Լեզվական անթարգմանելիությունը* հանդիպում է այն դեպքում, երբ թիրախ լեզվում գոյություն չունի աղբյուր լեզվի համապատասխան բառային միավորը: Գեղարվեստական տեքստերի ցանկացած թարգմանիչ կփաստի, որ նույնիսկ մեկ բառը կարող է թարգմանության մեջ նշանակություն ունենալ: Երբ հեղինակը որոշակի բառ է ընտրել այս կամ այն պատճառով, թարգմանիչը պետք է ապահովի այդ բառի ճիշտ մատուցումը թիրախ լեզվով: Բառային մակարդակում անհամարժեքության դեպքում հեղինակը դժվարանում է թիրախ լեզվի համար գտնել աղբյուր լեզվին իմաստով համապատասխան բառ:

Մշակութային անթարգմանելիության դեպքում թարգմանիչները բախվում են նաև այս կամ այն լեզվի *մշակույթին* հատուկ բառը այլ լեզվով թարգմանելու խնդրին:

Բանն այն է, որ բառը կարող է միանգամայն անձանոթ լինել այն լեզվում, որով նյութը թարգմանվել է, չհասկացվել՝ արտահայտելով մի երևույթ կամ հասկացություն, որ հայտնի է թիրախ լեզվով ընթերցողին, սակայն բառայնացված չէ. լեզվում պարզապես չկա այդ բառը: Այս դեպքում թարգմանությունն ընթերցողին նույն իմաստը փոխանցելու համար կարևոր է գտնել համապատասխան բառ կամ արտահայտություն³: Օրինակ՝ անգլերենի *-ee (employee «ծառայող», trainee «փորձնակ, ստաժոր»)* վերջավորությունը իմաստով համապատասխան վերջավորություն բազմաթիվ լեզուներում գոյություն չունի, հետևաբար այն փոխարինվում է իր մոտավոր համարժեքն ունեցող կառույցով, ենթարկվում է բառափոխման (paraphrase)⁴: Թարգմանության մեջ բառային և բառակազմական մակարդակում համարժեքության հասնելու միջոցները տարբեր են:

Սույն հոդվածում մեր նպատակն է ուսանողների ուշադրությունը հրավիրել ածանցավոր և բարդ բառերի թարգմանական առանձնահատկություններին գեղարվեստական թարգմանության տիրույթում, ինչպես նաև առհասարակ անդրադառնալ գեղարվեստական թարգմանության յուրահատկություններին, խնդիրներին և կիրառվող որոշ ռազմավարություններին: Այդ նպատակով ընտրել ենք Է. Հեմինգուեյի

² Տե՛ս **Catford J.**, *A Linguistic Theory of Translation*, London, 1965, էջ 93-103:

³ Տե՛ս **Baker M.**, *In Other Words; A Coursebook on Translation*, 2nd edn., London and New York, 2011, էջ 10-23:

⁴ Տե՛ս նույն տեղում, էջ 21:

«Օերունին և ծովը» վիպակը և դրա հայերեն երկու թարգմանությունները: Մեր հոդվածի ուսումնասիրության առանցքում են միաժամանակ լեզվական երկու գիտակարգեր՝ թարգմանաբանությունն ու բառակազմությունը:

Ուսանողներին պետք է սովորեցնել, որ չնայած հայերենի և անգլերենի բառակազմական համակարգերի բազմաթիվ ընդհանրություններին՝ կան նաև տարբերություններ, որոնք բնականորեն իրենց ազդեցությունն են ունենում բարդ և ածանցավոր բառերի թարգմանության վրա:

Կարելի է կիրառել *մտազրոն կամ մտքերի տարապի* մեթոդը, որի ընթացքում ուսանողներից յուրաքանչյուրը կցուցաբերի իր նախնական գիտելիքը Է. Հեմինգուեյի և նրա հայտնի ստեղծագործությունների՝ այդ թվում և «Օերունին և ծովը» վիպակի ու դրա հայերեն թարգմանությունների մասին, որից հետո բոլոր մտքերը գրի կառնվեն գրատախտակի կամ թղթի վրա:

Դասի վերջում կարելի է ամփոփել և ի մի բերել հնչած բոլոր կարծիքները՝ մեր կողմից ևս գիտելիք ավելացնելով ուսանողների ունեցած գիտելիքին: Այսպես, մտազրոնից հետո կարծիքների ամփոփումից հայտնի է դառնում, որ Է. Հեմինգուեյը *ամերիկացի ականավոր գրողներից է, 20-րդ դարի ամերիկյան ու համաշխարհային գրականության մեծ դասական: Անգնահատելի է նրա դերն ամերիկյան կարճ պատմվածքի՝ որպես գրական ժանրի զարգացման մեջ, իսկ նրա վեպերը՝ «Հրաժեշտ գենքին», «Ունենալ և չունենալ», «Ու՛ մ մահն է գուժում զանգը», «Եվ ծագում է արևը (Ֆիեստա)», «Օերունին և ծովը», համաշխարհային ճանաչում ունեն: Հեմինգուեյի պատմվածքները հիմնականում իր կենսավորածի արտացոլքն են՝ որպես պատերազմի մասնակցի, մարզիկի և ցլամարտի սիրահարի: Նրա գրելառճը պարզ է և առինքնող: Ամերիկացի քննադատ, Հեմինգուեյի կենսագիր Կ. Բեյքերը նկատել է, որ Հեմինգուեյը հավերժ ուսանող էր, խոր ընթերցող, փայլուն բնագետ և շրջապատող կյանքի խորը դիտորդ⁵: Հեմինգուեյը գրավեց իր ընթերցողների սրտերը ոչ միայն իր պատմվածքներով և վեպերով, այլև իր բնավորությամբ՝ շիտակությամբ, ազնվությամբ և քաջությամբ:*

Հեմինգուեյը նաև «այսբերգի տեսության» հիմնադիրն էր: Նա նշել է, որ եթե արձակ գրողը բավականաչափ գիտե այն, թե ինչ է գրում, ապա նա շարադրելիս կարող է նույնիսկ բաց թողնել իր իմացածը, և եթե նա անկեղծ է գրում, ընթերցողը կզգա նրա չգրածն այնպես, կարծես գրողը շարադրել է

⁵ Տե՛ս Կ. Baker, *Ernest Hemingway: A Life Story*, New York, 1969, էջ 44:

այդ բոլորը: «Այսբերգի շարժման ողջ փառահեղությունն այն է, որ դրա միայն մեկ ութերորդ մասն է գտնվում ջրի վերևում»⁶:

«Ծերունին և ծովը» վիպակը 1952 թ. լույս տեսնելուց հետո մեծ հաջողություն ունեցավ: Այն առաջին անգամ հայտնվեց նույն թվականի սեպտեմբերի 1-ին հրատարակված «Life» ամսագրում: Երկու օրվա ընթացքում վաճառվեց ամսագրի 5,3 միլիոն օրինակ: Հեղինակն ասում էր, որ ինքը «Ծերունին և ծովը» գրել է մի շնչով⁷:

Վիպակը հիմնականում միջնորդավորված է թարգմանվել ռուսերենից հայերեն: Այն առաջին անգամ անգլերենից ոչ միջնորդավորված հայերեն է թարգմանել Ն. Ջաղիսյանը 2016 թ.՝ հայ ընթերցողի համար բացահայտելով վեպի բնական, իրական գրավչությունը:

«Ծերունին և ծովը» վիպակը մարդու կամքի ուժի և բանականության հաղթանակի մասին է: Ծեր ձկնորսը՝ Սանտյագոն, ասում է. «Մարդ նրա համար չէ ստեղծված, որ պարտություններ կրի: Մարդուն կարելի է ոչնչացնել, բայց չի կարելի հաղթել»⁸: Նա ողջ կյանքում պայքարել է բազում փորձությունների, զրկանքների և վտանգների դեմ:

«Ծերունին և ծովը» ստեղծագործությանը ծանոթանալուց և մի փոքր ուսումնասիրելուց հետո ակնհայտ է դառնում, որ չնայած վիպակ լինելուն՝ այն հարուստ նյութ է ընձեռում բառակազմական քննությունների համար: Բառաբարդմամբ և ածանցմամբ կազմված կառույցների թարգմանության եղանակները ուսանողները կարող են բացահայտել վիպակի բնագրի, ինչպես նաև դրա երկու՝ Վ. Միքայելյանի (2008) և Ն. Ջաղիսյանի (2016) թարգմանությունների մեջ: Առաջինի համար որպես միջնորդ լեզու ծառայել է ռուսերենը:

Նաև պետք է անդրադառնալ նրան, որ հայագիտության մեջ հիմնականում առանձնացվում են բառակազմության երկու **համադրական** և **վերլուծական** տիպեր⁹: Համադրական բարդ բառերի դեպքում երկու կամ ավելի հիմնական ձևերը միավորված են մեկ բառում¹⁰, իսկ **հարադրական** բաղադրությունները կազմվում են հարադրման

⁶ Տե՛ս <https://sunalsorises.wordpress.com/2010/06/05/hemingways-iceberg-theory/>.

⁷ Տե՛ս *Зарубежная литература 1917-1975 гг.*, Минск, 1976, էջ 377:

⁸ Տե՛ս **Է. Հեմինգուեյ**, «Ծերունին և ծովը» (թարգմ. Վ. Միքայելյանի), Եր., 2008, էջ 3:

⁹ Տե՛ս **Ա. Աբրահամյան**, *Վերլուծականությունը հայերենի տարբեր մակարդակներում*, Պատմաբանասիրական հանդես, 1972, թ. 3, էջ 44, **Հովսեփյան Լ.**, Բառակազմության տիպեր, եղանակներ և միջոցներ, *Ջահուկյանական ընթերցումներ* 4, Եր., 2009, էջ 106-108:

¹⁰ Տե՛ս նույն տեղում, էջ 268:

ճանապարհով...¹¹: Ուսանողները պիտի ծանոթանան և՛ **ածանցման**, և՛ **բառաբարդման** ու **հարադրման** ճանապարհով կազմված կառույցների թարգմանությանը:

«Ծերունին և ծովը» վիպակում **ածանցման** և **բառաբարդման** կաղապարների թարգմանության եղանակներն ուսուցանելիս կարելի է կիրառել **«խճանկար» մեթոդը**:

«խճանկար» (jigsaw) մեթոդի դեպքում ուսանողներն առանձին ուղղություններով համագործակցային խմբերով աշխատում են **ածանցման** և **բառաբարդման** կաղապարների թարգմանության թեմայի շուրջ: Վերջում բոլոր խմբերի գործունեության արդյունքները միավորվում են, և բոլոր ուսանողները տեղեկացվում են իրենց մյուս ընկերների կատարած աշխատանքի մասին: Այս **մեթոդով** քննարկվող նյութն ուսումնասիրվում է հատված-հատված, տարբեր տեսանկյուններից, իսկ հետո, երբ միավորում են խմբային աշխատանքների արդյունքները, պատկերն ամբողջանում է:

«Մեթոդի բնորոշ առանձնահատկություններից է այն, որ սովորողները մեծ պատասխանատվություն են կրում միմյանց ուսումնառության համար, հանդես են գալիս և՛ սովորողի, և՛ սովորեցնողի դերում»¹²:

Ուսանողների **1-ին խումբը** կարող է ուսումնասիրել այն դեպքերը, երբ *համադրական կամ վերլուծական բաղադրությունները թարգմանվել են որպես **ածանցավոր բառեր***, օրինակ՝

... of a Portuguese **man-of-war** floating dose beside the boat (pg. 12).

... նավակին հպված-լողացող պորթուգալական **ֆիզալիայից** (Ն. Ջ., էջ 27):

... պորտուգալական **ֆիզալիայից**, որը լողում էր նավակից քիչ հեռու (Վ. Ս., էջ 18):

2-րդ խումբն ուսումնասիրում է թարգմանության այն դեպքերը, երբ *բարդ բառերը թարգմանվել են որպես բառակապակցություն կամ բառ*, օրինակ՝

The shack was made of the tough **budshields** of the royal palm which are called guano... (p. 4):

Խրճիթը հյուսված էր արքայական արմավենու **կոշտ տերևներից**, որոնք կոչվում են guano... (Ն. Ջ., էջ 12):

¹¹ Լ. Հովսեփյան, *Գրաբարի բառակազմության վերլուծական տիպը*.-Եր., 2016, էջ 24:

¹² Ա.Արնաուդյան, Ա. Գյուլբուդադյան, Ս. Խաչատրյան և ուրիշներ, *Մասնագիտական զարգացման ձեռնարկ ուսուցիչների համար*, Եր., 2004, էջ 48:

Վ. Միքայելյանը *budshields* բարդությունը թարգմանել է «տերևներից» բառով:

Կայմը գրեթե նույնքան երկար էր, որքան խրճիթը, որ շինված էր այդ վայրում *guano* կոչվող արքայական արմավենու **տերևներից** (Վ. Մ., էջ 5):

3-րդ խումբն աշխատում է այն դեպքի վրա, երբ որևէ ժամանակաձևով արտահայտված ստորոգյալը թարգմանվել է որպես **վերլուծական բաղադրություն**, օրինակ՝

Those who had caught sharks had taken them to the shark factory on the other side of the cove... (p. 2).

Այստեղ Ն. Ջադինյանը վաղակատար անցյալ (past perfect) ժամանակաձևով արտահայտված ստորոգյալի «taken» բայը թարգմանել է «տարել-հանձնել» *վերլուծական բաղադրությամբ*՝ շեշտելու համար կատարված գործողության բուն իմաստը:

Նրանք, ովքեր շնաձկներ էին բռնել՝ տարել-հանձնել էին դրանք շնաձկան մշակման գործարան՝ ծովածոցի մյուս կողմում... (Ն. Ջ., էջ 9):

Ուսանողները կարող են նկատել, որ Վ. Միքայելյանի թարգմանության մեջ, սակայն, ստորոգյալը թարգմանվել է ոչ թե գուգադրական բայով, այլ մեկ՝ «հանձնել» բայով:

Այն ձկնորսները, որոնց բռնածը շնաձուկ էր, իրենց որսը հանձնել էին ծովածոցի մյուս կողմը գտնվող շնաձկների մշակման գործարանին (Վ. Մ., էջ 2):

Ուսանողների 4-րդ խումբը դիտարկում է այն դեպքերը, երբ համադրական բարդությունները թարգմանվել են որպես **վերլուծական բաղադրություններ կամ նկարագրական եղանակով (հաճախ հավելման (addition) կիրառմամբ)**, օրինակ՝

I wish I was the fish, he thought, with everything he has against only my will and my intelligence (p. 24):

Ն. Ջադինյանը *everything* համադրական բարդությունը թարգմանել է «եղած-չեղած» վերլուծական բաղադրությամբ:

Երանի ես էդ ձուկը լինեի, - մտածում էր նա, - իր եղած-չեղածով հանդերձ՝ մեն-մենակ իմ կամքի ու իմ խելքի դիմաց (Ն. Ջ., էջ 47):

Վ. Միքայելյանի թարգմանության մեջ *everything* համադրական բարդությունը բառափոխման է ենթարկվել: Թարգմանական այս ռազմավարությունը կիրառվում է այն պարագայում, երբ, ենթադրենք, աղբյուր լեզվում գոյություն ունեցող բառային միավորը թեև առկա է թիրախ լեզվում, բայց կարող է թարգմանվել նաև այլ կերպ¹³:

¹³ Տե՛ս **M. Baker**, նշվ. աշխ., էջ 36:

Կուզենայի լինել ձուկ և ունենալ այն ամենը, ինչ նա ունի, և ոչ միայն կամք ու խելամտություն (Վ. Մ., էջ 35):

Ակնհայտ է, որ Վ. Միքայելյանն այստեղ կատարել է հավելում (addition), որով ավելի արտահայտիչ է դառնում թարգմանությունը:

Ուսանողների **5-րդ խումբը** գտնում է այն հատվածները, որոնցում վերլուծական բաղադրությունները մի դեպքում թարգմանվել են որպես **համադրական բարդություններ**, մեկ այլ դեպքում՝ որպես **պարզ բառեր**, օրինակ՝

The blotches ran well down the sides of his face and his hands had the deep-creased scars... (p. 1):

Այդ բծերը սահում-իջնում էին դեմքն ի վար, իսկ ձեռքերին խորածալ սպիներ կային (Ն. Ջ., էջ 7):

Վ. Միքայելյանը, սակայն, նույն *deep-ceased* վերլուծական բաղադրությունը թարգմանել է ոչ թե համարժեք համադրական բարդությամբ, այլ պարզ «խոր» բառով:

Այդ բծերը այտերի վրայով իջնում- հասնում էին վզին, ձեռքերի վրա երևում էին **խոր սպիներ** (Վ. Մ., էջ 1):

Ուսանողների **6-րդ խումբն** աշխատում է այն դեպքերի վրա, երբ համադրական բարդությունները թարգմանվում են մի դեպքում հենց որպես *համադրական բարդություններ*, մյուս դեպքում՝ որպես *ածանցավոր բառեր*, ինչպես ներքոնշյալ թարգմանություններում.

... all along the road, in the dark, barefoot men were moving... (p. 9).

... ողջ ճամփին մութի մեջ ոտաբոբիկ մարդիկ էին շարժվում... (Ն. Ջ., էջ 19):

Վ. Միքայելյանը *barefoot* բառը թարգմանել է «բոբիկ» բառով:

... ամբողջ ճանապարհին խավարում պատահում էին իրենց նավակների կայսերը շալակած բոբիկ մարդկանց (Վ. Մ., էջ 12):

7-րդ խմբի առաջարանքն է փնտրել այն հատվածները, որոնցում պարզ բառերը թարգմանվել են որպես *վերլուծական և համադրական բաղադրություններ*, օրինակ՝

... with two men staggering at the end of each plank, to the fish house where they waited for the ice truck to carry them to the market in Havana (p. 3).

Ներքոնշյալ երկու օրինակներում պարզ բառերը թարգմանված են վերլուծական բաղադրություններով:

... տախտակի ծայրից ճոճվելով բռնած՝ կրում էին ձուկը պահեստ, ուր և սպասում էին սառցարան-վազոնի գալուն, որ եղածը տանեն-հասցնեն Հավանայի շուկա (Ն. Ջ., էջ 9):

... տախտակի ծայրից երկու-երկու բռնած՝ ձուկը փոխադրում էին պահեստ, որտեղից սառնարան-վազոնով պետք է տանեին Հավանայի շուկան (Վ. Մ., էջ 2):

Պարզ բառերը թարգմանվել են նաև իբրև համադրական բարդություններ:

“You bought me a beer,” the old man said. “You are already a man.” (p. 2).

— *Բայց չէ՞ որ գարեջուր հրանցրիր,— ասաց ծերունին:— Դու արդեն հասած տղամարդ ես* (Վ. Մ., էջ 3):

- *Ինձ համար գարեջուր բերեցիր, դու արդեն տղամարդ ես, - ասաց ծերունին* (Ն. Ջ., էջ 9):

Ուսանողների 8-րդ խումբը պետք է երկու թարգմանություններում գտնի այնպիսի բարդություններ, որոնք թարգմանվել են *բառացի*. այս դեպքում աղբյուր լեզվի բարդությունների բաղադրիչները ճիշտ և ճիշտ նույնն են, ինչ թիրախ լեզվինը. այդպես պատահում է փոխառությունների և բառապատճենումների դեպքում, օրինակ՝ ներքնոշյալ երկու օրինակներում փոխառված է *բեյսբոլ* բառը.

- *When I come back, you can tell me about the **baseball*** (p. 4).

- *Երբ վերադառնաս, **բեյսբոլի** մասին կպատմես* (Վ. Մ, էջ 6):

- *Երբ ետ գամ, կարող ես պատմել **բեյսբոլի** մասին* (Ն. Ջ., էջ 13):

9-րդ խումբն աշխատում է այն դեպքերի վրա, երբ ամբողջական արտահայտությունը հաճախ թարգմանվում է որպես *վերլուծական բաղադրություն*: Օրինակ՝ բնագրի **many years ago** արտահայտությունը թարգմանվել է **անցած-զնացած** վերլուծական բաղադրությամբ (Ն. Ջ., էջ 9):

*He was holding his glass and thinking of **many years ago*** (p. 2).

*Նա ձեռքին պահած ուներ բաժակը և խորհում էր **անցած-զնացած** օրերի մասին* (Ն. Ջ., էջ 9):

*Նա նայում էր գարեջրով լի իր բաժակին ու հիշում վաղուց **անցած - զնացած** օրերը* (Վ. Մ., էջ 2):

Եվ վերջապես **10-րդ** համագործակցային **խումբն** աշխատում է գտնել այն դեպքերը, երբ ածանցավոր բառերը թարգմանվում են հենց իբրև ածանցավոր կազմություններ.

*... the old man thought that a gaff and a harpoon were needless **temptations*** (p. 4).

*... ծերունին կարծում էր, որ կարթածողն ու որսատեղը, ամեն դեպքում **փորձություն** է թողնել մակույկի մեջ* (Ն. Ջ., էջ 12):

*... բայց և այնպես գերադասում էր **փորձանքից** հեռու պահել կարթածողը, ասենք և հարպունը* (Վ. Մ., էջ 5):

Ն. Ջադինյանի և Վ. Միքայելյանի թարգմանությունների համեմատությունից ակնհայտ է դառնում, որ նրանք տարբեր կերպ են թարգմանել թե՛ համադրական ու վերլուծական բաղադրությունները և թե՛ ածանցավոր կազմությունները, քանի որ կա՛մ թիրախ լեզվում չկա ձևով աղբյուր լեզվի այս կամ այն բառին համապատասխանող բարդ կամ ածանցավոր կազմությունը, կա՛մ թարգմանիչն իր հայեցողությամբ աղբյուր

լեզվի միտքն առավել ճշգրիտ փոխանցելու համար նախընտրել է թարգմանել առավելագույնս հարմար ձևով:

Մեկ դասի սահմաններում, անշուշտ, անհնար է դիտարկել բարդ և ածանցավոր բառերի թարգմանության բոլոր հնարավոր դեպքերը կամ թարգմանական բոլոր ռազմավարությունները, սակայն ամփոփելով նշենք, որ թե՛ վիպակի բնագիրը և թե՛ մեր դիտարկած դրա երկու թարգմանությունները հարուստ նյութ են ընձեռում ուսանողներին բարդ և ածանցավոր կառույցների թարգմանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրության համար:

Սիրարփի Կարապետյան

**Գեղարվեստական թարգմանության առանձնահատկությունների
ուսուցումը բուհում**
**(Է. Հեմինգուեյի «Օերունին և ծովը» վիպակի և դրա հայերեն
թարգմանության հիման վրա)**

Հոդվածում քննվում են ածանցումը և բառաբարդումը էրնեստ Հեմինգուեյի «Օերունին և ծովը» վիպակի և դրա հայերեն թարգմանության մեջ: Ներկայացված են այն դժվարությունները, որոնց բախվում են թարգմանիչները գեղարվեստական թարգմանություն կատարելիս, ինչպես նաև բնագրի և դրա երկու թարգմանությունների համեմատության հիման վրա համադրական և վերլուծական բարդությունների և ածանցավոր կազմությունների թարգմանության ձևերն ու ռազմավարությունները: Ն. Ջադիսյանի և Վ. Միքայելյանի թարգմանությունների համեմատության արդյունքում ակնհայտ է դառնում, որ հեղինակները տարբեր կերպ են թարգմանել ինչպես համադրական և վերլուծական բաղադրությունները, այնպես էլ ածանցավոր կառույցները, քանի որ լեզվում կա՛մ գոյություն չունի ձևով աղբյուր լեզվի այս կամ այն բառին համապատասխանող բարդ կամ ածանցավոր կազմությունը, կա՛մ թարգմանիչն իր հայեցողությամբ աղբյուր լեզվի միտքն առավել ճշգրիտ փոխանցելու համար նախընտրել է այն թարգմանել առավելագույնս հարմար ձևով: Բնարկե, մեկ հոդվածի սահմաններում անհնար է դիտարկել բարդ և ածանցավոր բառերի թարգմանության բոլոր հնարավոր դեպքերը կամ թարգմանական բոլոր ռազմավարությունները, սակայն հարկ է նշել, որ թե՛ վիպակի բնագիրը և թե՛ մեր դիտարկած դրա երկու թարգմանությունները հարուստ նյութ են ընձեռում ուսանողներին բարդ և ածանցավոր կառույցների թարգմանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրության համար:

Сирарпи Карапетян

**Обучение особенностям художественного перевода в вузе
(на основе повести Э. Хемингуэя «Старик и море» и его армянском переводе)**

Резюме

В статье рассматриваются способы обучения особенностям художественного перевода на основе повести Эрнеста Хемингуэя «Старик и море» и его перевода на армянский язык. Представлены трудности, с которыми сталкиваются переводчики при переводе художественной литературы, а также методы и стратегии перевода синтетических и аналитических конструкций, производных образований на основе сравнения двух переводов на армянский язык. В результате сравнения переводов Н. Джагинян и В. Микаеляна, становится очевидным, что авторы по-разному переводили как синтетические, так и аналитические конструкции, а также производные слова, так как в языке перевода либо нет сложного или производного образования, соответствующего тому или иному слову исходного языка, либо переводчик для точной передачи идеи исходного языка предпочел перевести его наиболее удобным для себя способом. Конечно, в рамках одной статьи невозможно рассмотреть все возможные случаи перевода сложных и производных слов или все переводческие стратегии, но надо отметить, что оригинал романа, а также два рассмотренных нами перевода дают нам богатый материал для изучения переводческих особенностей сложных и производных слов.

Sirarpi Karapetyan

**Teaching peculiarities of fiction translation at higher educational institution
(based on E. Hemingway's short novel "The Old Man and the Sea" and its
Armenian translation)**

Summary

The article studies the ways of teaching peculiarities of fiction translation on the basis of E. Hemingway's short novel "The Old Man and the Sea" and its translation into Armenian.

The difficulties which the translators face while translating fiction, as well as the methods and strategies of the translation of synthetic and analytical structures, derivative constructions are presented on the basis of the comparison of two translations into Armenian. In the result of comparison of the translations by N. Jaghinyan and V. Mikayelyan, it becomes obvious that the authors translated both synthetic and analytical constructions, as well as derivative words in

different ways, since either the target language does not have a compound or derivative word corresponding to this or that word of the source language, or the translator, at his own discretion, in order to convey the idea of the source language in a more accurate way, preferred to translate it in the most convenient way. Of course, within the framework of one article, it is impossible to consider all the possible cases of translation of compound and derivative words or to present all the translation strategies, but it should be noted that the original version of the novel, as well as the two translations under study provide us with abundant material for studying the translation features of compound and derivative words.

Խմբագրություն է ուղարկվել 10.01.2021թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 15.01.2021թ.

Տպագրության է հանձնարարվել 04.03.2022թ.